

Tilburg University

Grensoverschrijdend en geestverruimend

Körver, Jacques

Published in:
Nieuwsbrief HTP-UTP

Publication date:
2021

Document Version
Publisher's PDF, also known as Version of record

[Link to publication in Tilburg University Research Portal](#)

Citation for published version (APA):
Körver, J. (2021). Grensoverschrijdend en geestverruimend. *Nieuwsbrief HTP-UTP*, (Winter), 2-5.

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

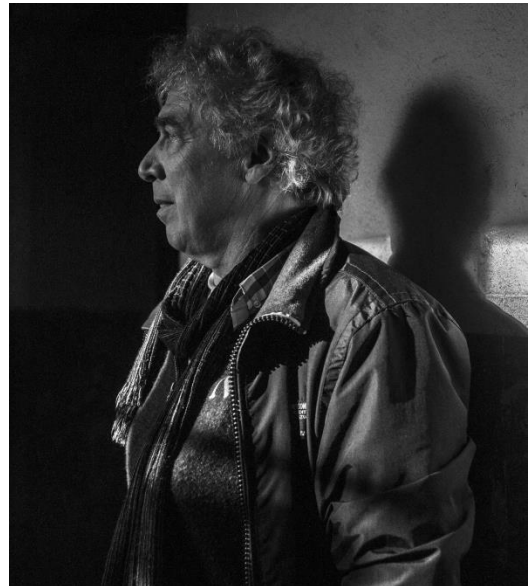
Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Grensoverschrijdend en geestverruimend

Sjaak Körver

Als gedoodverfd student wis- en natuurkunde stapte ik in september 1973 het gebouw van de HTP binnen. Een totaal andere wereld dan waarop ik me tot ver in het laatste jaar van het gymnasium Rolduc in Kerkrade had gericht. In dat laatste jaar was ik hevig gaan twijfelen aan een toekomst in de exacte vakken. Oriëntaties in de sfeer van de sociale wetenschappen en de filosofie brachten mij uiteindelijk op een open dag aan de HTP. Op die dag wist ik het zeker: theologie is mijn keuze. Aan het eind van die dag heb ik mij aangemeld, iets wat toen nog gewoon op een kantoortje kon. Maar wat wist ik zeker? In ieder geval over theologie in wezen niets. Het was een keuze op basis van de sfeer, de kleinschaligheid, het perspectief dat mijn, dat ieders persoonlijk verhaal van belang is, dat rituelen en verhalen uit levensbeschouwelijke tradities helpen om mensen in tijd en ruimte te oriënteren. Hoewel ik destijds (en nu ook nog) zeer kan genieten van de precisie van de natuurwetenschappen, van het streven naar een compacte, robuuste en elegante oplossing van een probleem, bespeurde ik tegelijk bij mezelf de behoefte aan een meer mens- en geesteswetenschappelijke benadering van het bestaan en van de wereld. Die lijn was er altijd al, in de vorm van literatuur (bijvoorbeeld de boeken van Hermann Hesse en Heinrich Böll, de Russische bibliotheek van uitgeverij Van Oorschot), muziek (van experimentele pop tot klassieke muziek) en van films. Wat dat laatste betreft, de filmclub van Rolduc – onder de bezielende leiding van de docent tekenen en latere directeur Jos Stassen – vertoonde de belangrijkste films uit die jaren (bijvoorbeeld *Z* van Costa-Gavras, *A Clockwork Orange* van Kubrick, *Easy Rider*, de films van Pasolini en Fellini). In combinatie met de aandacht voor de klassieke talen en cultuur vormde dit alles een venster op de wereld, en werkte dit voor mij grensoverschrijdend en geestverruimend. Lou Reed zong later op zijn album 'Songs for Drella' het lied 'Smalltown', met de voor mij onvergetelijke regels: als je opgroeit in een kleine stad, dan is het enige voordeel dat je er kunt en moet vertrekken. Dat gold voor mij in Kerkrade: literatuur, film en theologie droegen bij aan dat vertrek, waren in wezen al dat vertrek.

Maar, wat wist ik zeker toen ik koos voor de studie theologie? Wat ik niet wist was dat veel (Duitse) theologie zeer abstract, haast ontoegankelijk en wereldvreemd was. Wat ik ook niet wist was dat – ondanks het open karakter van de opleiding – de oriëntatie toch vooral het werken in kerkelijke verbanden betrof en dat de oorsprong uit de grootseminaries nog overal te proeven bleek. En wat ik ook niet wist was dat het wetenschappelijk gehalte van de opleiding niet al te sterk was. De colleges van bijvoorbeeld de exegeet Frits van Trigt, de komst van energieke jonge docenten (net gepromoveerd, of bezig met de afronding) zoals Paul Post en Toine van den Hoogen, en de inbreng van de sociale wetenschappen hielpen mij door de eerste jaren heen. Op zoek naar een eigen oriëntatie. Ik was een atypische theologiestudent. Ik oriënteerde mij vooral

aan de randen van de opleiding, en was niet of nauwelijks betrokken bij de gangbare activiteiten aan de opleiding (zoals de vieringen, het koor). Na anderhalf jaar in De Vossekuil gewoond te hebben (waar ik met twee of drie andere studenten een flat deelde), verhuisde ik naar de Vlotstraat, twee panden waar tien studenten van heel verschillende opleidingen woonden, en waar wij gezamenlijk een opvang voor jongeren (ingestuurd door het RIAGG, het JAC of de Sociale Dienst) organiseerden, met een nadruk op bed, bad en brood. In deze sfeer ontdekte ik dat theologie wel degelijk een relevante maatschappelijke functie kon hebben, op het raakvlak met gezondheid, welbevinden, levensoriëntatie, overgangen in de levensloop, en dus niet alleen binnen een kerkelijke context.

In de studie zelf zocht ik, o.a. in mijn kandidaats- en doctoraalscripties (beide over de verloren zoon), naar het raakvlak van de praktische theologie met exegese en met psychologie/psychoanalyse. In deze sfeer wilde ik stage lopen en afstuderen. Duidelijk was dat ik in ieder geval niet in een parochie en niet in het onderwijs wilde werken. Na een praktijkoriëntatie in de psychiatrie (Vijverdal, Maastricht) en een korte stage in een instelling voor mensen met een verstandelijke beper-

king (Pepijnklinieken, Echt) heb een bijzondere stage gelopen bij het RIAGG in Roermond, in het team voor Levens- en Gezinsvragen (zoals dit destijds heette). In een context waar geen pastor of geestelijk verzorger werkzaam was, heb ik geparticipeerd in de hulpverlening en zelfstandig counselings- of begeleidingsgesprekken gevoerd. Dat stagejaar stond in het teken van het net verschenen boek van Irvin Yalom 'Existential Psychotherapy' (1980) dat wij als team samen lazen, bespraken en probeerden te koppelen aan situaties uit de praktijk. Dit boek representeert een perspectief dat in heel mijn loopbaan een grondtoon heeft gevormd, namelijk het besef dat alle mensen ooit een keer worstelen met de vier existentiële dilemma's die Yalom benoemt (vrijheid en verantwoordelijkheid, dood en vergankelijkheid, eenzaamheid en solidariteit, zin en zinloosheid). Praktijk en theorie bleven dichtbij elkaar en verdiepten elkaar over en weer. Met Herman van de Spijker heb ik destijds nog de mogelijkheden onderzocht voor een promotieonderzoek, mede naar aanlei-

ding van de doctoraalscriptie en van het werk als student-assistent op het gebied van de praktische theologie. Dat is toen niet gelukt, maar wel een blijvende behoefte gebleven die wel enkele jaren in de koelkast moest.

Meteen na mijn afstuderen (1982) kon ik wel aan de slag als pastoraal werker in het Catharinaziekenhuis te Eindhoven. Het vak moest ik voor een belangrijk deel in de praktijk leren, of het nou om gesprekken met patiënten die een behandeling vanwege kanker kregen of een hartoperatie ondergingen, om het voorgaan en preken in vieringen, om het deelnemen aan multidisciplinair overleg, of om lesgeven aan leerling-verpleegkundigen ging. Waar aanvankelijk nog het accent lag op het representeren van de kerkelijke traditie binnen een maatschappelijke instelling met een grote aandacht voor ritueel (kerkdienst, doop, ziekenzalving), verschoof dit gaandeweg naar het zoeken naar de eigen bijdrage als theoloog in het proces van behandeling van fysieke en mentale aandoeningen. Samenwerking vormde het sleutelwoord, samenwerking met andere professionals die evenzeer bezig zijn – vanuit hun perspectief – met herstel, het leren leven met de beperking, of

het afscheid nemen van het leven. Al in het eerste jaar in de praktijk van het ziekenhuis heb ik mij voorgenomen om jaarlijks tenminste één artikel te schrijven of inleiding te houden. Voortdurend was er de behoefte om te reflecteren op de praktijk, om inzichten uit onderzoek vruchtbaar te maken voor de praktijk, en om bij te dragen aan de ontwikkeling van het beroep van geestelijk verzorger. Dit laatste drukte zich ook uit in een bestuursfunctie binnen de VGVZ, en vooral ook in de deelname aan de Klinische Pastorale Vorming (KPV).

De KPV activeerde de behoefte om zelf ook pastoraal supervisor en trainer KPV te worden. Hoewel ik ook de aspiratie had om promotieonderzoek te doen en daarover in Nijmegen met Hans van der Ven nog gesprekken heb gevoerd, viel uiteindelijk de keuze op het opleidingstraject van de Raad voor KPV in Nederland. Toen ik dit traject bijna had afgerond, werd ik in 1994 aangenomen in Vught, enerzijds als geestelijk verzorger in het psychiatrisch centrum Reinier van Arkel (Voorburg) en anderzijds als trainer KPV, als collega en opvolger van Piet Zuidgeest. Tot 2000 heb ik deze beide taken gecombineerd, waarbij ik na een reorganisatie in 1995 de KPV als zzp'er heb uitgevoerd, wel op het terrein van Reinier van Arkel in Vught. In 2000 heb ik de overstap gemaakt naar de Theologische Faculteit Tilburg, waar ik coördinator (en deels uitvoerder) van het postacademisch onderwijs werd. De KPV ben ik – op verschillende locaties (Vught, Biezenmortel, Heeswijk) – tot 2016 blijven uitvoeren, in totaal ongeveer 25 groepen van 8 of 9 deelnemers. Het contact met Tilburg was ontstaan via gastdocenten in het kader van de KPV, docenten die bijdroegen aan de vakinhoudelijke ontwikkeling van de deelnemende pastores, predikanten en geestelijk verzorgers. Want juist in mijn opleiding tot supervisor had ik gemerkt hoe belangrijk het was/is om – naast de persoonlijke verdieping – aandacht te schenken aan de vakinhoud en de systemische context van het beroep. En dit steeds weer in de wisselwerking tussen praktijk, onderzoek en onderwijs.

Tot juni 2021, tot mijn pensioen, heb ik vervolgens aan de theologische faculteit in Tilburg gewerkt. In verschillende functies: coördinator, ontwikkelaar en uitvoerder van postacademisch onderwijs, trainer KPV en supervisor, coördinator en supervisor van het stagejaar, en uiteindelijk – na mijn promotie in 2013 ('Spirituele coping bij longkankerpatiënten', met als begeleiders Rien van Uden en Jos Pieper) – onderzoeker/universitair hoofddocent geestelijke verzorging. Op vakinhoudelijk, communicatief en systemisch vlak heb ik bijzonder veel geleerd in het (post)academisch onderwijs, dat mij later als onderzoeker zeer van pas is gekomen. Sinds mijn promotie is het onderzoek naar geestelijke verzorging (aan de faculteit) in een stroomversnelling geraakt. Het 'Case Studies Project' en enkele door ZonMw (*een financieringsorganisatie van innovatie en onderzoek in de gezondheidszorg*) gefinancierde projecten vormen daarvan voor mij de kern. Centraal staat in deze projecten steeds de wisselwerking tussen praktijk en onderzoek, waarbij beide elkaar ten dienste (moeten) staan. In het kader van de samenwerking tussen de PThU en Tilburg op het gebied van geestelijke verzorging is in 2018 het Universitair Centrum voor Geestelijke Verzorging opgericht, waarvan ik tot mijn pensioen directeur ben geweest. In deze jaren heb ik daarnaast binnen het kader van de beroepsvereniging VGVZ verschillende functies gehad, waarin de verdere professionalisering van de geestelijke verzorging centraal stond, o.a.: lid en later voorzitter van de Commissie Wetenschap, hoofdredacteur van het

Tijdschrift Geestelijke Verzorging, voorzitter van het deelproject onderzoek in het VWS-project 'Geestelijke Verzorging Thuis'.

Terugkijkend is tijdens mijn opleiding aan de HTP de kiem gelegd voor wezenlijke aandachtspunten in mijn loopbaan, niet altijd bewust en voor een deel in het verzet tegen de opleiding: de wisselwerking tussen praktijk en theorie, aandacht voor het levensverhaal van de cliënt en van de pastor, religie als een bron van verbeelding en symbolisch bewustzijn, samenwerking als grondhouding van de geestelijk verzorger, ontwikkeling van het eigen domein en vakinhoud van geestelijke verzorging, en vooral ook aandacht voor al degenen die niet mee kunnen in onze prestatiegerichte en neoliberale samenleving. Mijn boodschap aan geestelijk verzorgers en alle andere pastores kan ik het beste verwoorden met de slotwoorden van het afscheidscollege van de fotograaf en docent Emmet Gowin aan Princeton University (2009):

'And finally, this is what I need to say to you. There are things in your life that only you will see, stories that only you will hear. If you don't tell them or write them down, if you don't make the picture, these things will not be seen, these things will not be heard.'

Meer informatie: <https://www.tilburguniversity.edu/staff/j-w-g-korver> en <https://ucgv.nl/>

